

8-sinf fizika fani

Mexanik tebranishlar va to'liqlar: misol va masalalarning amaliy yechimlari

Eslatma: masalalarda $g = 9,8 \text{ m/s}^2$ (zarur hollarda 10 m/s^2 deb olinadi). Hisoblashlarda birliklarni SI sistemasiga keltirish tavsiya etiladi.

1-masala. Chastotani topish

Shart	Jism 10 sekundda 20 marta tebrandi. Chastotani toping.
Yechim	Berilgan: $N = 20$, $t = 10 \text{ s}$. Formula: $f = N/t$. Hisoblaymiz: $f = 20 / 10 = 2 \text{ Hz}$.
Javob	Javob: chastota 2 Hz.
Amaliy izoh	Amaliy mazmuni: chastota tovush balandligi va tebranish tezligini ifodalaydi.

2-masala. Davrni aniqlash

Shart	Tebranish chastotasi 4 Hz. Davrni toping.
Yechim	Berilgan: $f = 4 \text{ Hz}$. Formula: $T = 1/f$. Hisoblaymiz: $T = 1/4 = 0,25 \text{ s}$.
Javob	Javob: davr 0,25 s.
Amaliy izoh	Amaliy mazmuni: davr bir tebranish uchun ketgan vaqtni bildiradi.

3-masala. To'liqin tezligi

Shart	To'liqin uzunligi 2 m, chastotasi 5 Hz. To'liqin tezligini toping.
Yechim	Berilgan: $\lambda = 2 \text{ m}$, $f = 5 \text{ Hz}$. Formula: $v = \lambda * f$. Hisoblaymiz: $v = 2 * 5 = 10 \text{ m/s}$.
Javob	Javob: to'liqin tezligi 10 m/s.
Amaliy izoh	Amaliy mazmuni: suv to'liqini va tovush to'liqinini tahlil qilishda qo'llanadi.

4-masala. Tebranishlar soni

Shart	Jism 3 Hz chastota bilan 12 s tebrandi. Necha marta tebrangan?
Yechim	Berilgan: $f = 3 \text{ Hz}$, $t = 12 \text{ s}$. Formula: $N = f * t$. Hisoblaymiz: $N = 3 * 12 = 36$.
Javob	Javob: jism 36 marta tebrangan.
Amaliy izoh	Amaliy mazmuni: sekunddagi takrorlanish sonini vaqtga ko'paytirib umumiy tebranish topiladi.

5-masala. Rezonansni tushuntirish

Shart	Ko'prik yoki arg'imchoq o'z tabiiy chastotasiga mos ravishda tashqi ta'sir olsa, nima sodir bo'ladi?
Yechim	Tashqi ta'sir chastotasi tabiiy chastotaga yaqinlashsa rezonans yuz beradi. Rezonansda amplituda keskin ortadi. Bu ba'zan foydali, ba'zan xavfli bo'lishi mumkin.
Javob	Javob: tebranish amplitudasi ortadi, konstruktsiya kuchli tebranishi mumkin.
Amaliy izoh	Amaliy mazmuni: muhandislikda ko'prik, bino va mexanizmlar rezonansdan himoyalanaadi.

Xulosa

Ushbu 5 ta masala mexanik tebranishlar va to'liqlar mavzusidagi asosiy formulalar va amaliy qo'llanishlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. O'quvchi masalani yechishda berilgan kattaliklarni ajratish, formulani tanlash, birliklarni tekshirish va yakuniy javobni izohlash ko'nikmasini rivojlantiradi.